

Geschiedenis op straat: Kulturbrauerei

Achtergrond - 5 oktober 2010

De Kulturbrauerei in de wijk Prenzlauerberg vierde in september haar twintigjarig jubileum met een spectaculair Open Air Theater. Maar de geschiedenis van het complex gaat veel verder terug. Er werd bier gebrouwen, dwangarbeiders zetten er zendapparatuur in elkaar en in DDR-tijd kwam de alternatieve *scene* er samen.

In vele kleuren spatten vuurpijlen uiteen tegen een donkere Berlijnse hemel. Het culturele centrum Kulturbrauerei, dat theater, bioscoopzalen, restaurant, clubs, evenementen- en tentoonstellingsruimtes omvat, viert op deze septemberavond uitbundig haar twintigjarige bestaan.

Het geknal en geknetter zijn in de plaats gekomen van langdurig applaus voor de acteurs, artistieke leiding en technische medewerkers van het Berlijnse theatergezelschap RambaZamba, de straattheatergroep Teatr Osmego Dnia uit het Poolse Poznan en het integratieve theaterproject Kenafayim uit het Israëliische Tel Aviv. Samen hebben die zojuist op de grote binnenplaats het stuk 'Der Frieden' opgevoerd, een moderne bewerking van het klassieke Griekse stuk van Aristophanes.

Val van de Muur

De weg van oorlog naar vrede wordt spectaculair gebracht met enorme stellingen en hordes acteurs die zich een weg banen midden door het publiek. Een soort totaaltheater, gratis toegankelijk voor het publiek. Het thema vrede past ook goed bij de gelegenheid. De geschiedenis van de Kulturbrauerei is immers een typische *Wendegeschichte*, een geschiedenis die kon beginnen nadat de Koude Oorlog was geëindigd en de Muur was gevallen.

In 1990 ontstond het idee om in de voormalige Schultheiss-brouwerij een cultuurcentrum te vestigen. Muziek, kunst en theater moesten nieuw leven blazen in het historisch erfgoed, dat sinds 1974 weliswaar gold als beschermd monument, maar niettemin in verval was geraakt. Het complex had er toen al een lange en bewogen historie opzitten.

Imposant en sfeervol

In de huidige vorm gaat die terug tot 1887. Toen gaf de sterk groeiende Schultheiss-brouwerij de Berlijnse architect Franz Heinrich Schwechten de

opdracht een ontwerp te maken voor verbouw en uitbouw van bestaande brouwerijonderdelen. Maar hij moest vooral ook industriële nieuwbouw op de hoek van Schönhauser Allee, Sredzkistraße en Knaackstraße ontwerpen.

In 1891 ontstond daar op een grondstuk van 25.000 vierkante meter het bijzondere complex. Schwechten liet zich inspireren door middeleeuwse burchten. Het complex kenmerkt zich door een imposante stijl, massieve bakstenen gevels, sfeervolle binnenplaatsen en een slanke vierkante toren met piramidevormig dak.

In de jaren daarop volgden uitbreidingen. In 1892 werd een proeflokaal geopend, dat uitgroeide tot een geliefde uitgaansgelegenheid voor Berlijners en toeristen. In 1889 volgden onder meer de gevelwand aan de Tresckostraße en aan de noordkant van het complex de verbouwing van werkplaatsen tot paardenstallen. Biertransport vond toen nog veelal plaats met paard en wagen. Later werd de productieruimte vervangen door een groter gebouw van drie verdiepingen. Ook kwam er meer kantoorruimte.

Oekraïense dwangarbeiders

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het brouwerijcomplex ingezet voor oorlogsindustriële doeleinden, waarbij krijgsgevangenen werden tewerkgesteld. Zo zetten Oekraïense dwangarbeiders er voor het bedrijf Telefunken zendapparatuur in elkaar. Grote delen van Berlijn veranderden in puinhopen, maar de brouwerij in Prenzlauerberg overleefde de oorlog nagenoeg ongeschonden. Het bedrijf werd daarna door de Sovjet-Russische bezettingsmacht onteigend en beleefde een doorstart als brouwerij.

De DDR maakte van het bedrijf een 'Volkseigener Betrieb'. Die hield het bijna twintig jaar vol, maar in 1967 viel het doek definitief. Slijtage, tekortschietend onderhoud en gebrek aan investeringen hadden hun tol geëist. Het machinepark werd ontmanteld en een deel van de gebouwen kreeg een andere bestemming. Zo kwam er bijvoorbeeld een meubelgroothandel.

Oost-Duitse alternatieve scene

Drie jaar later nam ook de culturele sector zijn intrek in het brouwerijcomplex met de vestiging van de Franz-club. Het bleek een grote trekpleister voor uitgaanspubliek in Prenzlauerberg, dat steeds meer zou uitgroeien tot pleisterplaats voor kunstenaars en de alternatieve scene in de hoofdstad van de DDR.

Na de *Wende* kwam het inmiddels vervallen complex in handen van de Treuhandanstalt, de instelling die de Oost-Duitse bedrijven moest privatiseren. Het bood musici Angelika Weiz en Tamara Danz, theatermakers Gisela Höhne en

Klaus Erforth en voormalig hoofdredacteur Hein Köster van het Oost-Duitse designtijdschrift *Form und Zweck* de kans het complex cultureel leven in te blazen.

Creatief met jubilea

De opstelling van de Treuhandanstalt was bijzonder. Anders dan gebruikelijk werd het complex niet verkocht aan een particuliere investeerder, maar nam de instelling via haar dochter TLG Immobilen, ontwikkeling en beheer van het complex zelf ter hand. In 1998 volgde een grootscheepse sanering.

De sanering was in 2008 aanleiding voor de viering van het tienjarig jubileum van de Kulturbrauerei. Slechts twee jaar later volgde vorige maand het twintigjarige jubileum.

Wie creatief is met geboortejaren kan de tijd snel laten verlopen. Dat is misschien verwarrend, maar niet erg: de Kulturbrauerei is vaker een groots jubileumfeest waard dan een keer in de tien jaar. De vraag is nu: wanneer wordt het volgende jubileumfeest gevierd?

Henk Boon nam in 2002 deel aan het Nederlands-Duits Journalistenstipendium en komt nog steeds regelmatig in Berlijn.

Afb. complex Kulturbrauerei: [wikipedia.org/Kaspa Metz/cc](https://www.wikipedia.org/wiki/Kaspa_Metz)

Afb. binnenplein Kulturbrauerei: [flickr.com/affnpack/cc](https://www.flickr.com/photos/affnpack/)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3112/geschiedenis-op-straat-kulturbrauerei>